

Godina 1926

DULISTAN

*Magazin za kulturno i socijalno
pridizanje muslimanske žene*

Sadržaj

- Riječ Ženi (2)**
- Prosvjećujte se! (2)**
- Objava na vratima (3)**
- Mi nismo (6)**
- Svojim sestrama (6)**
- Dulistan (7)**
- Našim učiteljicama i učenicama (8)**
- Tebi (9)**
- Domaćica (9)**
- Odgojena uloga žene u društvu (10)**
- Zaboravljeni i napušteni rod (11)**
- Proljetni akordi (13)**

Abdurahman Nusret, Sarajevo

Riječ Ženi

Zar stopama muškarčevim, da gaziš
I zemljom ko zmija plaziš
U grču strasti, da se svijaš
Ko kržljava biljka da klijaš?
Zar misija je tvoja
Prezirati nadahnuće heroja
I predstavljati nemoć broja?

Vijekovi na krilima prošlosti
Njišu zaloge ženske gordosti,
A danas sve se u bezdan ruši
U naručju pohote očajno se guši
kult trulog mesa
I orkan savremenog bijesa,
Sahranio je slavouke lepote
I uzburkao talase prostote

U divljem komešanju i vrenju,
U jalovom i nemoćnom htenju,
Beznačajnost se žene rađa
Izbija još krvavija i svirepija svađa.

Zar ženo iluzije, slediš?
Pred laskom muškarčevom, da blediš
I večno ostaneš prezrena polovica čovečanstva
Čemerna žrtva bezbojnog polutanstva

Zar još osjećaš u biću svom
Strahoviti i vjekovni lom?
Tradicijska ti je mozak sputala
A dušu vječna noć gutala.

Preni se ženo
I pokaži svijetu, da si biće
U kojemu smjela misao sviće,
Da novi mlazovi energije kroz život prostruje
I osvetiš žrtve društvene oluje.

Oslobodi se ženo letargije svoje
Prezri one; što tjelesne tvoje vrline veličaju i
broje

Budi izvor smjelosti i duha
A ne vašar šarenoga ruha.

Ničije sredstvo ne budi
Da te poslednji muškarac omalovažava i sudi,
Čovečanstvu nove vrednote pruži
S ljubavlju dostojanstvo majke združi.

Jovanka Šiljak, Sarajevo

Prosvjećujte se!

Tama i svjetlo su dva oprečna pojma. Tama predstavlja noć, a svjetlo dan. U tamnoj noći uvlačimo se u svoje kuće, gdje se sklanjamo od ulice na koju noć izbaci sve što se od svjetla krije. Pod okriljem tamne noći, a bez svjetla šuljaju se razbojnici i traže svoje žrtve, kradljivci traže svoj plijen, prostitucija lovi mladost i oduzima joj životnu snagu i sreću: alkohol taj najveći neprijatelj roda ljudskoga zove svoje žrtve i u obimu slatkog otrova truje sve do četvrtog koljena. Sve su to žrtve tame bez svjetla.

Zora, koja nagovještava dan, razgoni sve te aveti u svoje duplje. Razbojnici, kradljivci, prostitucija i alkohol bježe od svjetla i sunca i sakrivaju se u svoje jazbine, gdje čekaju nastup noći i mraka u kojoj oni šire svoje otrovno dejstvo.

U čovječijoj duši postoji također dan i noć. Postoji dan pun svjetlosti i sunčane toplote, gdje nemože opstati ni jedan duševni porok. To su ljudi sa velikom »Prosvjetnom Lučom« u svojoj duši. Tu luču oni su dugim i naporim radom sami zapalili. Ona rasvjetljava svaki kutak njihovog unutrašnjeg života. Ta svjetlost nedozvoljava da se u čovjeku zacare i nađu svoje sklonište razbojnici, kradljivci, prostitutke, alkohol niti išta drugo što bi prijetilo da otruje njihovu dušu i tijelo.

Čovjek u čijoj je duši samo noć jeste onaj, koji nije mogao, a nikada nije ni htjeo zapaliti »Prosvjetnu luču« u svojoj duši. Unutrašnji život tih ljudi ispunjen je tamom, gdje vrlo lako mogu naći skrovišta sva zla i poroci.

Prosvjećen čovjek je kao dan pun sunca i svjetlosti, pun bujnog zelenila, gdje se sve što je život raduje i pjeva i odaje hvalu Tvorcu, koji je

znao stvoriti takav svjetao dan u kome se samo pjeva i dobro misli.

Neprosvjećen čovjek je noć puna tame i straha. Iz svakog kutka te crne noći izviruje stotinu očiju raznih poroka tražeći svoje žrtve. U takvoj noći čuje se samo jauk i plač; a nad tim plaćom caruje Demon, i likuje nad pobjedom tame nad svjetlošću.

Da bi vječito živjeli u svjetlom sunčanom danu, da bi se naslađivali pjesmom vaše svijetle duše, da bi iz vaše duše izbrisali i posljednji trag poroka; da bi znali hvaliti Tvorca svega dobrog u vama i okolo vas — prosvjećujte se!

Počnite paliti luću prosvjete u vašim dušama. Samo počnite i ne prestajte, dok se luća ne razgori u veliki plamen, koji će osvijetliti i najzabitiji kutak vaše duše i srca, i čija će svjetlost utamniti svaki začetak nevaljalstva i zlih namjera.

Ako želite osjetiti sreću u svom životu, ako želite osjećati sreću u tuđoj sreći; ako želite svojom ljubavlju obuhvatiti čitav svijet — prosvjećujte se!

Šemsudin Sarajlić, Sarajevo

Objava na vratima

Nekako posred ulice, na avlijskim vratima jedne oveće kuće, osvanuo je jedno jutro vidljiv papir prikovan sa četiri čavlića na uglovima. Mlada domaćica, isprativši muža do vrata, kad je ovaj u posao krenuo, proviri sa smješkom na papir, da li ga je sluškinja dobro postavila. Muž joj se okrenu i pročita što piše, osmjehnu se i odmahnu rukom, pa ode, a žena zatvori vrata i vrati se u kuću.

Na papiru je bilo napisano ovo:

»Domaćica prima ženske posjete samo četvrtkom«.

Prolaznici, koji su iz daljnjih ulica išli prema centru grada na posao, nisu ni opažali ove objave na vratima. A koji bi papir i primjetili, nisu prilazili,

da vide što na njemu piše. Svako je više mislio na svoj posao. Ali djeca, ti nisu mirovali.

Kad su se u dan sastali na igru po ulici, trčkarajući desno i lijevo, opaze objavu na vratima i stanu da je pitaju. Čitaju slovo po slovo, riječ po riječ, ali oni ne shvaćaju pravo, šta to znači, zašto će to tu. Počeli su se okupljati ispred vrata i stalno se igrati u neposrednoj lizini. Svakog novog drugar, koji bi pridošao, doveli bi do praga i pokazivali mu objavu, neka i sam vidi, neka čita.

Naiđe jedan čovjek, nešto ljepše odjeven, valjda došljak kakav, pa pita: »Šta je to djeco, izdaje li se tu kakav stan?« I priđe, pa pročit a što piše. Djeca upiljili oči u njega.

- Ah, ništa! Osmjehnu se ovaj i ode. Djeci začudno, zar je to i za smijeha? Pa počnu raspravljati na svoj način, šta li to znači?

Naiđe jedna cura iz čaršije, nosi punu korpu životnih namirnica. Pita:

- Djeco, šta je to, prodaje li se tu štogod?

Djeca joj pročitaju što piše. Ona se malo zamisli, naprči usne i ode.

S druge strane je dolazio jedan starac sa štapom. Gleda djecu, gleda objavu na vratima i pita ih ojažljivo, slabački:

- Da tu nije ko bolestan, da nije ko umro?

Djeca mu kaži što piše, ali i on kao da ne razumi, maše glavom i ode sumjiva izgleda.

To sve poodavno motri stražar sa čošeta, pa došeta do vrata, stane i čita. Djeca ga malo izdaljeg zaokružuju i gledaju, što će biti. A on se smrknuo, čita i misli. Pa se okrenu djeci i dreknu na njih:

- Šta se vi ovdje okupljate? Kući!

Djeca se razjogoše ulicom, kao miševi, a stražar opet ode na čoše.

U tome se pojaviše ulicom tri žene. Jedna je govorila:

- Ah, kada smo već naišle ovuda, hajde da se uvratimo i ovoj našoj staroj znanici!

Pa pođu prema vratima. Jedna podiže ruku da zazvoni, kad vidi nekakav papir, nešto piše. Prepade se, pa ustuknu i upozori šapatom svoje drugarice na to. Sve se zabrinu šta to znači. A i ne umiju da pročitaju. Zovnu jedno dijete.

- Mali, dođi ovamo, da nam kažeš, šta ovo piše.

Dok je dečko trčao bosonog, one su se hvatale za ruke:

- Ah seko, da im nije kakva nesreća došla na glavu?!

- Vidiš, kako daleko stanujemo, ko zna, bismo li za to i kroz mjesec čule?!

- Baš je dobro, da smo tu, pa da odmah uđemo.

Dečko je pritrčao i piljio u objavu dulje vremena, pa im rekao:

- Ne znam.

- Kako ne znaš sinak, slobodno ti nama kaži, ova je kuća kao i naša.

- Ama eto piše nešto u četvrtak...

- Šta je u četvrtak? Pa neće bestilj peći?

- Nije, nego samo četvrtkom...

- Ah ne može biti da taj dan ne budu kod kuće. A šta je ovo danas, ponedjeljak? Idu valjda na selo ili punici na večeru?

- Jok, nego piše da domaćica, a ja ne znam ko je to...

- Znamo mi, žena, gospodarica u kući. Pa šta je sa njom?

- Da, ona eto prima ženske posjete samo četvrtkom, promuca dijete.

- Šta??? Izbuljiše oči sve tri u dječaka, kakve posjete?

- Ne znam, slegne dečko ramenima i istupi se korak-dva.

- Da nisu vizite? Upita jedna druge.

Ove malo zašutješe. Dok će jedna:

- Ali to se nas ne tiče, mi smo pošle samo onako. Hajde da mi uđemo.

- Ne možemo, reče najmlađa, to će sigurno reći, da ona neće nikog da primi drugog dana, osim četvrtka.

- Nego, zar samo u četvrtak? I da joj ja brojim kad je koji dan? I ja da joj dolazim samo onda, kad ona hoće?!

- Ah seko, zar baš to piše na vratima?! Zar

su ove mlade sada i u to udarile, da zatvore vrata znanicama pa da insan ne može kad kome hoće, čim se zaželi razgovora?!

- Kakave njezin samo četvrtak? Neka je nosi đavo i sa četvrtkom. Moja joj noga nikad više neće prekoračiti kućnog praga. Hajdemo!

- Požurimo do sestre Zlate, da joj odmah ovo kažemo, jer za ovu pokoru treba koliko danas čitav grad da sazna.

I žene odjuriše kao ofurene. A djeca, koja istom sada zapravo saznadoše o čemu se radi, prepisaše vjerno sadržaj ove objave, počеше nešto vijećati među se i tražiti te donositi svaki, koliko ima neispisanog papira, pa onda nešto pisati na izrezane komade, pri čemu se čulo »samo petkom«, »subotom«, »nedjeljom«, »nikako ne prima«, »prima samo u proljeće«, »u jesen« itd... Naide li međutim kogod ulicom i zastane da pogleda objavu na vratima, oni samo što doviknu vragolasto:

- Karantena. Kuća zatvorena...

Pa opet slakupljaju glave i nešto šapću. Onda traže gumiarabike ili drugog ljepila i razdjeljuju to među se i trpaju papire u džepove. Kao djeca; ko bi ti još sve njihovo znao, što rade.

Međutim se kod jedne sestre Zlate vodio jedan žučan razgovor. Sakupilo se tu brzo jedno veliko žensko društvo, kao »slučajno« od svih društvenih položaja i godina, pa raspravljaju o nemiloj pojavi diktata, kada se kome smije u kuću da navrati.

- To se ne smije trpiti! podvrisnula jedna.

- Bojkotovati nju treba i ne ići joj nikada a nedati ni njoj u kuću! predlagala druga.

- Ali polahko druge, javila je jedna, moguće da žena ima i pravo. Koja ima više posla u kući, nije joj ni lahko, da prima druge svaki čas u goste, a ona da dangubi i da bude od posla smetana.

- Nije od posla, nego kaži: čitanja, od komocije! Voli da joj čovjek nesmetano sjedi kod kuće, negoli da se s drugima ispriča.

- Ali seko, reći će treća, pa to bi tako moglo biti i u modi. Ja sam čula, da je sada u svijetu obični, da samo jednog dana u sedmici domaćica prima.

- Kako, kako? zagrmije mnoge, a jedna će da

udari u rasuđivanje:

- Pa kako na primjer da ja i ti jedna drugoj kada dođemo, ako primamo posjete u jedan te isti dan?! Na primjer ti svake srijede kod kuće a i ja svake srijede, pa — nikad da jedna drugoj praga prekoračimo, a niti bi se svađale.

- To bi bila rijetkost, branila se treća. Ali imaju opet drugi svečani dani, pa ćemo se vidjeti u svojim kućama, a možemo često i kod drugih...

- E, zar tako? Pa to i jest baš ono, na što se mi bunimo, što neke hoće da se ne viđamo u njihovim kućama, nego kod drugih — ironično će jedna.

- Krivo shvaćaš, seko, druga će. Kad je dan primanja kod jedne, neka joj dođe ko god hoće. Ona ima brigu samo za jedan dan. A ovako, zašto da bude svaki dan sprječavana u poslu po više sati?

- Hoćeš reći, prekidoše je u riječi, zašto da svaki čas troši, nego neka bude sve o jednom trošku?

- To nisam mislila. Ali kad bi i to bilo, ne bih se stidila da to kažem.

I tako dalje, žučljiva se debarta vodila, šta je pravo, a šta ne i šta da se radi.

Jedne su predlagale, da se angažuju koje žensko društvo za izvanrednu skupštinu i da se odatle uputi jedan proglas na sve žene, da ovakve nečuvene novotarije prezru i odbace.

Druge su predlagale ovo, treće ono. Ali konačno donesoše kompromisni zaključak, da pošlju odatle jednu svoju deputaciju domaćici, na čijim je vratima osvanula objava i da joj savjetuju da tu bruku skine s vrata. Smišljeno — učinjeno. I tri uglednije žene između njih nađoše se brzo pred željenim vratima i zazvoniše.

Domaćica ih primi vrlo usrdno i s osmjehom na usnama. Podvori ih, kako je mogla bolje, a one joj onda rekoše svrhu svoga dolaska. Ova ih je s osmjehom slušala, pa im prostodušno reče:

- Ja ne pitam: je li to još gdje običaj ili nije. Nego sam htjela da pribavim nešto više mira svojoj kući. Neke žene zasjede tu nekada po više sati i ja često puta ne znam, šta bih više sa njima razgovarala. Pa sam mislila: i za njih i za mene je bolje, da one ne sjede same svaki dan po jedna, nego je

i ugodnije, ako ih sjedi odjednom deset, a samo jednog dana u hefti. I ja onda dobijem šest dana slobodno, tri dana radim po kući, a tri da hodam. A kad bi i druge zavele isti red, onda bih mogla i raditi i hodati kad hoću, osigurana, da ću svaku naći kod kuće, kojoj pođem i da će se u skupnim posjetama naći uvijek mnogo više žice za razgovor, nego li što se to sada ovako traljavo vuče...

- Ali ti ako baš nećeš svaki dan da primaš, možeš kazati da nisi kod kuće — savjetovala je jedna gošća, samo ono čage...

Domaćica se osmjehivala i ponovo odgovarala. Šta su dalje razgovarale, pustimo na stranu. Glavno je, kad je deputacija pošla, svi su se slatko smijali, a mlada žena, isprativši ih na vrata, strgla je u smijehu na njihove oči kobnu objavu i podevala je.

Deputacija je po tom kao na krilima odletjela u kuću sestre Zlate, a otud su se do skora čuli uzvici:

- Tako je! Živjela!

U najvišem raspoloženju razidoše se žene sa ove konferencije svojim kućama, kada se prvi suton po zemlji povukao. Ali kada su sutradan po mnogim tuđim pa i njihovim vratima osvanule slične objave, sve su se zaprepastile, kao gromom ošinite.

- Juh, zar i moja kuća da u tu sramotu ugazi?!

- Zar i tvoja kuća, seko?

Počele su se sumnjičiti i prebacivati jedna drugoj. Počele su se svađati. Ali se ipak sve lijepo svršilo, kada se utvrdilo, da su tu šalu sa njima djeca napravila.

Međutim u kući, na kojoj se pojavila prva objava na vratima, otvarala su se vrata gošćama samo jedan put u sedmici. I makar da žene nisu imale radio-telefona u kući, sve su zainteresovane brzo za to saznale. A kad su u praksi vidjele, da to ima i svoje dobre strane, počele su i druge žene da određuju pojedine dane za prmanje posjeta u svojoj kući. Danas jedan, sutra druga. To je ušlo u modu. — A kad pređe u običaj, to više niko živ ne raskopa.

Abdurahman Nusret, Sarajevo

Mi nismo

Mi nismo samo cvijet;
Što u naponu mladosti zori
I latice raskriljuje prema sunčanoj gori,
Da ga sebična ruka ubere
I miris samo za tren stere.

Mi nismo muškarčevom samovoljom omeđen
Mirisni i raskošni vrt;
Što plodove užitka samo pruža
A mi, da smo slične životu svibanjskih ruža.

Mi nismo, bljesak, a niti čast
Opajajuć sirene baršunasti glas
Da budemo samo života odraz
I spašava muškarčki obraz.

Mi nismo pehar slasti
Izvor nabujale strasti,
Da budemo vašarska roba
Od rođenja do memljivog groba.

Mi hoćemo s čovjekom da kročimo
Da društveni razvitak ne kočimo;
Otkrile smo riznicu svoje duše
Pod nama se truli temelji ruše.

Rame uz rame mi ćemo uporedo ići
Ustreba li i u ambise ćemo stići,
Da spasimo pregaženog borca
I uveličamo pronicavost Tvorca.

Ne tražimo, da budemo prve
Ali nećemo uzmicati ni mrve;
Jer i mi smo članovi ljudskog roda,
A ne svjetiljke zalutalog broda.

Gomila; što vječno stenje i vrvi
I plazi ko sitni i nezatni crvi;
Onaj temelj na kom se robstvo osniva
Mi ćemo za to dati snage i poriva,
Da žena postane nezavisno biće
Iz kojeg ljudstvu čovječanstva ljubav sviće.

Jovanka Šiljak, Sarajevo,

Svojim sestrama

U jednom sunčanom kraju zemlje bijaše zasađena divna bašča puna ružinih bokora. Između ruža svih boja provirivali su svi mogući cvjetovi i svojim raznim mirisom nadopanjavali opojni ružin miris. Neizmjereno mnogo lepirova lijetalo je od cvijeta do cvijeta i nalazili ugodinog odmora u toj mirisnoj bašči. Bašča je bila ogradena visokim zidom da ne bi vjetar, bura ili drska ruka kakvog nevaljalca poremetila to skladno »društvo cvjetova« i da se ne bi razvrglo to mirno sklonište šarenih leptirova. Miris i šarenilo cvijeća i nestašno igranje leptirova namamilo je u bašču raznolike ptice pjevice gdje su savile svoja gnijezda i svakog večera i jutra zanosnom pjesmom veselilo čitav taj sunčani cvjetni kraj. U svakom ružinom bokoru sakrivalo se po jedno gnijezdo gdje su se legle male pjevice i nestašno skakutale između cvjetova i opet se vraćale u svoje skrovište.

Iza bašče prostirale su se prostrane ravnice, ispresijecane visokim planinama i dubokim rijekama i jezerima. Kroz ta prostrana polja jurile su »vatrene zmije« a iznad njih, ispod oblaka kružili su »krilati ljudi«. Sva ta huka i buka nije dopirala do mirisne bašče niti je kvarila mirni život njenih zadovoljnih stanovnika.

Jednoga dana okupe se »mlade pjevice« kojima je perje na krilima tek probilo bilo i dođu pred svoje majke i očeve te im zapjevaju ovu pjesmu:

U našoj bašči je veoma tijesno. U njom nema ništa drugo nego cvijeća i leptirova. Ne osjećamo više miris ruža. Ne veseli nas igranje leptirova. Mi se ne možemo više kriti među toga silnoga žbunja. Mi hoćemo izvan ove visoke ograde. Hoćemo u slobodu gdje će nas svak vidjeti i diviti se našoj ljepoti i našoj umilnoj pjesmi. Stare se pjevice zamisliše i odgovoriše:

Nemojte kćeri ostavljati ovaj cvjetni raj. Vaša su krila veoma slabašna. Perje vam je tek počelo rasti. Izvan ograde je vjetar i bura. Zanijeće vas tako slabe i nejake kroz prostrane ravnice i puste planine. Popadaćete u duboke rijeke i jezera. Ili

će vas u svome lijetu pogaziti »vatrena zmija« ili »krilati čovjek«.

Nemojte kćeri, nemojte još ostavljati ovaj mirni mirisni kraj, govorele stare pjevice. Čekajte, dok vam krila ojačaju, dok vam perje naraste. Čekajte, dok se izvježbate krilima mahati i dok se budete u stanju dići u najviše visine i preletjeti najviše planine i dublje rijeke. Čekajte djeco, dok se naučite voditi borbu sa »vatrenom zmijom« i »krilatim čovjekom« da vas ne pregazi. Tada ćemo vas pustiti preko ove visoke ograde u neizmjernu slobodu, jer znamo da će te nam se opet zdrave vratiti.

Mnoge ne htjedoše poslušati. Zamahnuše slabašnim krilima. Podigoše se i preletješe visoku ogradu. Osjetiše slobodu i umor. Vjetar i bura širokih ravnica zahvati mlade i goluzdrave pjevice i ponese ih preko dubokih rijeka i visokih planina. Njihovo slabašno tijelo bez perja prevrtala je bura na sve strane. Iznemogoše u borbi i mnoge se utopiše u rijeci, a neke zalutaše u mračne planine. Jedno malo jato izmaklo je strašnoj oluji, ali na njih osamljene, bez ičije zaštite naletješe »vatrene zmije« i »krilati ljudi« te ih uništiše.

Majke su dugo čekale njihov povratak. Ali uzalud. Kćeri se nisu nikada vratile, jer ih je bura vremena uništila izlomivši im slaba goluzdrava krila na kojima nisu mogle prije vremena letjeti »po slobodi«.

Ovu malu bajku, htjela sam vam sestre moje izpričovijedati zato, što sam u njoj našla mnogo sličnosti sa vama i vašim životom. I vi ste živjele u mirisavoj bašči. Istina ograđene, visokim zidom, ali u toj ogradi imali ste ruža i leptirova. Život vam je bio pun mirisa i veselog igranja. Skakutale ste bezrižne po vašem »Dulistanu« i nikakav vjetar i bura nije poremetio vaš sretni i mirni život. Vi ne znate šta su neizmjerne prostrane ravnice izvan vaše ograde, koju kopaju i oru žuljave ruke da zarade svakidašnji hljeb. Vi niste znale za duboke rijeke i puste planine — prostituciju i modu koje dave i gutaju sve što im u blizinu dolazi. Vi niste znali za »vatrenu zmiju« — civilizaciju i »krilatog čovjeka« — kulturu čijoj sili mogu odoljeti samo vatreni i krilati ljudi. Vi nemate još jaka krila — kulture, a perje — znanje vam je tek pečelo ra-

sti. Ono je tako neznatno da se niste još u stanju iznad žbunova ružinih podići a da ne padnete. Vi, sestre moje, takve slabe hoćete u slobodu, koja se samo borbom može postići. Borba se samo oružjem dobiva, a gdje je vaše oružje? S čime stupate u borbu za slobodu? Ja se bojim za vas. Bojim se da u vašoj naglosti ne prođete kao one mlade neposlušne pjevice. Ostanite još u vašem »Dulistanu« i tu se pripravlajte, učite, čeličite, oplemenjujte srca vaša, pa tek onda, kada se budete u stanju dići visoko, visoko iznad svih zala, koja vladaju u slobodi, tek onda ćete moći okusiti slobodu, a da vas ona ne okalja i ne otruje.

Omer F. Čampara, Sarajevo

Dulistan

Stani srce, stani čedo,
Pa udani miris taj,
Gledaj dušo, milje bleđo,
Otvora se, eno, raj!

Slušaj glase zefrića
Što te zovu sebi sad,
Slušaj pesmu slavujića
O, živote, slatki, mlad!

Podigla je ruža glavu,
Pa te gleda ponosno,
Zumbul dušu mirasovu,
Tebi daje radosno.

A potočić šumi milo;
Božanstven je njegov glas!
Tamo gde se srce skrilo
Tamo ti se krije spas!!!

Tamo peva mladost bujna
Ta slušaj joj srca poj,
Tamo blješti zora rujna
Oj, ponosu slatki moj!

Noć je prošla, nema jada,
Već je grano beli dan
Bajan miris slušaj sada
To miriše »Dulistan!«

Dr. Salih Udvarić, Derventa

Našim učiteljicama i učenicama

Drage sestre!

Kao vaš saradnik i drug na prosvjetnom priznanju naše muslimanske žene pozivam Vas na jednu plemenitu akciju.

Poznavajući naše prilike i mentalitet naše žene, držim da se neću prevariti ako kažem, da ćete i Vi kao žene morati preuzeti na sebe dio prosvjetnog rada među našim ženama. Već kao žene bićete svojim majkama i sestrama mnogo pristupačnije nego mi muškarci, koji u najviše slučajeva nemamo ni dovoljno takta prema njima, niti smo u mogućnosti da dođemo u što uži doticaj. Ali mi moramo zato nastojati, da Vas upoznamo i pomožemo u Vašem radu; samo zajedničkim radom s Vama i posvećujući dovoljno pažnje i ljubavi našem ženskom pitanju, moći ćemo da izgradimo zdrave temelje našem kulturnom napretku i boljoj budućnosti.

Svaki naš inteligentan musliman ili muslimanka, dolazeći kući svojoj poslije studija, i živjeć u muslimanskoj sredini, mora da ispituje kulturni stupanj te sredine i da se zapita: može li joj on nešto pomoći, može li potražiti lijeka ranama te sredine i može li razviti one lijepe, ali mrtve elemente koje počivaju u njoj! Školovanjem postaje kod čovjeka širi horizont, on i nehotice bude potaknut da promatra svoju sredinu i da uoči, šta bi se dalo uraditi na buđenje svijesti kod nje.

Djelokrug toga rada mi ne možemo ovdje tačno odrediti, to će biti većinom sitniji radovi. Gdjegod nam se pruži prilika, već prema različitim slučajevima moramo mi školovaniji da izađemo u susret našoj zaostaloj masi i da je uputimo savjetom i djelom. — Muslimanske inteligencije zaista nema mnogo, ali šta mislite koliko bi naša masa bila naprednija, kad bi svi inteligentni makar nešto korisno učinili za nju!

Porazna je činjenica, da je naša inteligencija

mlitava, bez takta prema masi i previše umišljena, držeć našu masu kao nešto strašno inferiorno. Pored sve zaostalosti naše mase i pored njezinih ružnih navika, imade ona i lijepih osobina, koje bi se dalje razviti. — Ako se budu te osobine cijenile i dalje razvijale one će biti zdrave klice našeg kulturnog progresa. Eto, te osobine, to što je još dobro i nezaraženo u našoj sredini, to predviđa dobar dio naše muslimanske inteligencije i pušta da se i to korovom zarazi. Ali to mi ne damo. Sve što je svježije, sve što ima iole ljubavi prema svome roditeljskom domu i u svojoj sredini staviće se u odbranu onoga, što je zdravo i lijepo kod nas muslimana. Na drugoj strani, moramo da se požurimo da uništujemo one crve, koji prijete još zasad zdravoj šačici muslimanskog društva i da podrezujemo i liječimo rane gdje najviše krvare. Vrijeme je da se svim silama počnemo boriti protiv svih mana i poroka, koji koč naš napredak. Mi moramo to smatrati za svoju svetu dužnost, jer ko će probuditi našu masu ako ne mi školovani muslimani i muslimanke. Mi smo pozvani na to, da otvaramo našoj masi oči, da je budimo od teškog sna i nespavosti, u kojoj se nalazi. Ukoliko to ne učinimo što prije, utoliko će nas teže stići kletva naše djece, koju ne odgojismo za nova vremena, da uzmognu i ona biti korisni članovi ljudskog društva.

Muslimanska muška i ženska omladina po školama i ona, koja poslije svršenih studija stupa u život imati će plemenitu i tešku ulogu da nosi luč prosvjete među naš zaostali muslimanski svijet i da se nesebično zalaže za njegov kulturni progres; samo na taj način moglo bi se jedanput upirati i u naše bosanskohercegovačke muslimane kao korisne članove naše šire Otadžbine. Razumljivo je i prirodno da se omladina najviše daje na ovakav posao; omladina je ona koja je zadojena idealima i koja imade najviše poleta. Daj Bože, da se nađe što više tog idealizma kod naše mlađe generacije, jer samo sa velikom bujicom idealizma može da se i zamisli djelo našeg kulturnog preporoda. Idealisti će biti oni, koji neće sustati na tom putu nego će strpljivo podnositi žrtve i pregarati gorka iskustva sve pod cijenu jednog visokog ideala, koji će im uvijek lebdjeti pred očima, ideala naše nove zdrave sutrašnjice i renesanse muslimanskog društva u Bosni i Hercegovini. Na toj liniji, drage sestre hoću da se s vama susretnem i upoznam!

R. Softić, Travnik

Tebi

Bolan osmjeh treperi usnama tvojim
I smiješiš se na svijet
Sanjaš o rosi, o suncu, o mladosti,
Ko umirući cvijet.

Sestro! Ti sanjaš u smrtnoj agoniji,
Duša ti se bori,
Krv ti se leđi, a srce mlado kao
Žgaravica gori.

Ne znaš, da je došlo proljeće tvoje
Kojeg si čekala,
I da su prošli dani u kojima si
Čeznula — plakala.

Ustaj sestro, zapoj i ti pjesmu novu
Proljeća svog!
Ne tuguj, ne čezni, već pokaži polet
Srca mladenačkog!

S. Jergović, Sarajevo

Domaćica

Duša porodice, središte, opko kojega se okreće život je valjana domaćica. O njenom čudoredu, njenoj obrazovanosti općoj i gospodarstvenoj, ovisi u provom redu sreća svakoga pojedinca, svakoga naroda, kao i čitavog čovječanstva. Iz doma presađuju se vrline i mane pojedinaca u građanski život. Kakva je domaćica, takva je porodica, takvo ljudsko društvo, a kakvo ljudsko društvo, takvo čovječanstvo.

Vrijednost svih naprednih naroda leži upravo u vrijednosti valjane domaćice. Ona je sunce, koje grije, osvjetljava, koje je izvor života i sreće. Sunce, koje čini, da i u najvećim burama i olujama života, vesela srca i vedre duše stupamo naprijed. Sunce, koje stvara novi sretan i napredan naraštaj.

Uzalud su sva nastojanja, uzalud svi napori

doklegod domaćica nije na onoj visini, na kojoj bi morala biti.

Društvo, u kojem je žena smatrana lutkom, u kojem je ona ograničena samo na neku vrstu životinjkog bivstvovanja, neće nikad moći napredovati, a još manje naći sreće. Muškarac je zaoкупljen borbom života, a vrlo često i borbom za opstanak. Ko će da veseli, da uzgaja, tješi? Ko da andeoskim smiješkom, ljubavlju i zdravim duševnim okom stvara raj u porodici? Ko da omogućava zdrav život, uzorno gospodarstvo? Ko će da borbe života zaslađi i da im dadne viši smisao? Ko će da život na ovoj zemlji veže sa jednim višim, ljepšim, uzvišenijim životom? ko će da prozu života pretvori u najljepšu poeziju? **Ko drugi sve to može osim uzorne domaćice?**

Beskrajne su dužnosti i beskrajno veliko blagotvorno djelovanje valjane domaćice, djelovanja, koje traje od koljevke do groba svakoga ljudskoga bića.

Žena je od prirode obdarena dotjeranijim, finijim i savršenijim osjećajem, nego što je muškarac. Stoga je umno i čudoreдно obrazovana žena mnogo podesnija, da uzgaja, da stvara bolji, savršeniji i sretniji naraštaj. Najjači utisci, koji traju čitavog života, jesu ono, što potječu od domaćeg uzgoja iz doba rane mladosti. Skoro svi veliki ljudi zanosom govore, da za sve ono, što je lijepo, dobro i veliko u njima, treba da zahvale majci, uzornoj domaćici.

Uzgoj dobre domaćice potkan je vjerom u Boga, vjerom u ono najsavršenije biće, koje je uzor svih kreposti i svih vrlina. I onda, kad se sve zemaljsko zataji, ona vjeruje i vjeruje, radi čvrstim uvjerenjem, da će joj Bog pomoći. Vjera joj daje snagu, ona je izdiže visoko iznad vrtloga života, okrepljuje, vodi stazom dostojnom božanstva, koje nosi u sebi.

Svojim neumornim radom dobra je domaćica uzor svima. Ona dobro zna, da je rad život, a nerad smrt. Ona zna, da rad oplemenjuje, usavršava i da je svaki onaj, ko marljivo radi, koristan član porodice i društva.

Sva nastojanja hranitelja obitelji, da materijalno obezbijedi svoju porodicu, bila bi uzaludna, kad domaćica ne bi imala svojstva dobre domaćice. Svojom razumnom štedljivošću ona zna s malim prihodom udovoljiti svim potrebama članova porodice, što loša domaćica ne bi mogla ni uz deset puta toliki prihod. Pomankanje štedljivosti je u velikom broju porodica uzrok svađama, nemiru i nesreći, što se naročito danas u velikoj mjeri opaža. Treba se još sjetiti one narodne: »Žena drži tri ugla kuće a muž tek jedan«.

Kao što u duši dobre kućanice vlada harmonija i red, tako tu harmoniju i taj red prenosi ona i na svoju okolinu. Ma koliko njen dom bio skroman, redom i čistoćom stvara ona od njega raj. Ona smatra čistoću ne samo potrebom duha, nego zna da je čistoća glavni uvjet svih članova porodice.

Kad se sve to dobro uoči, ko da se ne veseli pojavi »Đulistana« revije za čudoredno i umno obrazovanje žene u našoj užoj domovini, našoj lijepoj Herceg Bosni? Nadam se, da će »Đulistan« biti rasadište mirisavih ruža u svakoj porodici.

Nira Bećirbegović – Filipović, Bugojno

Odgojena uloga žene u društvu

Današnje društvo, živjeći razuzdanim i površnim životom, nalazi se u fazi ekonomskog i kulturnog propadanja. Ta činjenica je tako jasna i tako porazna, da su svi misaoni ljudi uvidjeli, da je zadnji čas spriječiti ovo opće zlo. Svi su se prenuli iz letargije i počeli rješavati problem savremenog društva. I došli su do nepobitnog osvjedočenja, da je jedino hrđavi odgoj kriv dekadenci društva.

Dakle, ako želimo imati zdravo i valjano društvo, trebamo htjeti i znati odgajati potomstvo. A tu najvažniju i najsvetiju dužnost, odgajanje društva, sama je priroda dodijelila ženi. Time je ženi dato pravo – prirodno i moralno pravo, da i zauzima u društvu valjan i dostojan položaj.

Da žena – majka odgoji valjanu djecu, mora imati potrebno znanje, mora biti dovoljno naobražena, čista i moralna, dostojna uzvišenog poziva majke.

Dijete, dolaskom na svijet, čisto je od svega i nema nikakvih pojmovnih likova. A majka, odgajateljica – zasađuje mu u srce prve pojmove, utiče na njegovu dušu i kada se u djeteta razvije svijest, ono pokazuje rezultat odgoja, koje mu je majka dala.

Obrazovana i moralna majka odgojit će dijete pametno i moralno, koje će biti ponos roditelja i društva. Neznana, neobrazovana i nečudoredna žena odgojit će opet nevaljalca, koji će biti na teret i sramotu kako roditelja, tako i sveg društva.

Stoga je pravo rečeno: »Bez obrazovanih i moralnih žena, nema civilizovanog i moralnog društva«.

Danas je žena, naročito muslimanka, postala beznačajno biće. Njen položaj u društvu je bijedan. Posve stegnuta, odvojena od društva, nemajući potrebnog znanja, nije mogla udovoljiti uspješno svojoj odgojnoj zadaći. Odgoj članova današnjeg društva je manjkav, slab ili bolje reći nikakav, pa nisu mogle izostati ni posljedice.

Razumni ljudi uvidjeli su, da se žena mora riješiti okova koje joj je stavilo današnje društvo, jer bez toga ne može korisno upotrijebiti ono čim ju je priroda obdarila, ne može bez znanja i naobrazbe odgojiti valjano potomstvo – ne može biti majka.

Uvidjeli su, da je nadalje kratiti umnu kulturu ženi znači, podržavati zabludu, koje kočće svaki napredak društva.

Bosanskohercegovački muslimani najviše propadaju i njihov se socijalni položaj svakim danom pogoršava. Vrijeme ih uvijek preteče, jer se ne mogu u njemu snaći.

U život muslimanskog konzervativnog svijeta uvukle su se razne navike, koje se usljed krivog svaćanja islamskih načela, identificiraju sa vjerom.

Salih Ljubunčić, Sarajevo

Zaboravljeni i napušteni rod

Jedanput sam, u nekakvoj knjizi, gledao sliku, koja mi je do danas ostala na pameti, a čiji sam sadržaj često primjenjivao na mnogol poslovne i društvene pojave. Na toj slici prikazana je prostrana i svijetla radionica, u kojoj se nalazi mnogo osoblja, od kojih svaki ponešto radi. U pokretu je neki veliki posao, a svi oni, koji učestvuju u njemu, dijeleći solidarno zaslugu svoga napora i radovati se uspjesima svojih preduzeća. Ispred vrata te poslovnice, u predsoblju, na klupi, sjedi šćućuren i potišten jedan čovjek. Oborio glavu u krilo, spustio nemoćno ruke niz bedra pa miruje. Čitavo njegovo držanje odaje čovjeka, koji ne zna šta bi počeo, kud bi maknuo, i kako bi svoj položaj beznadnosti pretvorio u radosni i odvažni polet. A tamo, iza njegovih leđa, u poslovnim prostorijama, kao rijeka, koja potiče ispred kuće, hukti rad, čuju se glasovi, zapovijedi, gibanje i udaranje strojeva. Ispod te slike stoje ove riječi: »Prevaren je onaj koji napolju sjedi«.

Čini mi se, da su naše muslimanke slične onom čovjeku u predsoblju poslovnice. Njihov život, njihove misli, njihov položaj u društvu i njihov odmos prema zajedničkom radu pokazuju, da su one uistinu u predvorju velike društvene radionice, da su odgurnute i prevarene i da su izuzete iz solidne podjele svih uspjeha koje donosi rad i koje daju kulturne tekovine. Do pred kratko vrijeme, sličan su položaj imale sve žene, kršćanskih i nekršćanskih naroda. U Evropi kao i u Aziji. Istom nakon francuske revolucije započela je življa akcija među evropskim narodima, da se ženu oslobodi teškog i ponižujućeg položaja, da ju se u njezinom radu poštuje i da joj se dade mogućnost da i ona, u kulturnom razvoju društva, unese elemente svog duha i svojih prirodnih i društvenih sposobnosti. Taj rad žene, u saradnji sa jednim dijelom muškaraca, poznati pod imenom ženske emancipacije. Danas smo svi mi sudionici i svjedoci tog pokreta, koji zauzima sve viši zamah, napreduje postepeno i sa mukom osvaja svoje pozicije. Taj proces emancipacije

žena vidljiv je kod nas i u drugim zemljama.

Ali i u toj emancipaciji žena u našoj otadžbini, muslimanke su opet slične onom umrtvljenom čovjeku, koji beznadno sjedi u predsoblju poslovnice. Pojedine pojave, koje se opažaju, jesu samo individualne, koje ne predstavljaju nikakvu akciju i koje ne znače nikakav pokret. A trebalo bi, trebalo bi, da i među našim muslimakama postane oslobođenje žene njihov posao i da one u njega ulože sve ono što je zaista potrebno za društveni razvoj.

Da su se žene počele oslobađati i da su započele borbu oko poboljšanja svoga položaja, razlog su bile same društvene prilike. Sam položaj žene u porodici i u društvu nije bio na visini i nije predstavljao saradnika koji zaslužuje pažnju. Ekonomske i gospodarske prilike počele su se tako razvijati, da je žena, ukoliko to prije nije činila, započela i sama aktivnije da privređuje, i da na taj način doprinosi svoj dio k uzdržavanju sebe i svoje porodice. Ali što je glavno i što je od osobite važnosti, žene su ustale u odbranu svoga roda iz dubokih psiholoških razloga, jer je potpuna ovisnost o mužu, društvena i finansijsko-privredna, značila za nju robstvo, u kom je svojstvu ona pokazivala sve pojave koje su znak podređenosti i strahovite ovisnosti. Ni sa čim se to ne da tako objasniti, kao izjavom jedne žene koja veli: »Čovjek stvara sebi sliku žene, a žena se po njoj dotjeruje«.

Uzmimo u razmatranje današnje društvene prilike u kojima živi naša muslimanka, pa ćemo ubrzo doći do zaključka, da su kod nje svi motivi na redu, koji su prouzrokovali pokret za emancipaciju kod ostalih žena. Društveni je položaj muslimanke vrlo rđav. Ona je odvojena od društva. Izvjesni običaji suzili su njezin djelokrug na minimum. Ali, usprkos svega toga, u današnjim prilikama muslimanka je prisiljena da počne življe sarađivati u privredi i da mora, upravo mora da traži vrela zarade, čime bi uzdržavala sebe i svoje bližnje. Dok taj rad prolazi kod velike zapreke, gdje se ona bezdušno eksploatiše, i gdje se njena zarada plaća najjeftinije, odnos muslimanke prema muškarcu predstavlja sliku grube podčinjenosti. Svi oni psihološki razlozi koji su dik-

tirali emancipaciju žene uopće, ovdje su u velikoj mjeri zastupljeni, da bi doveli do najgore uzbune, samo kad bi ih muslimanka bila svjesna i kad bi započela da na njima izgrađuje svoj protest.

Ovdje moram istaknuti, da razlog ovom stanju ne leži nipošto u zakonu, po komu se pravno određuje položaj muslimanke, nego u zlouporabi toga zakona, kao i u zlouporabi položaja muškarca, koga mu daje društvo, običaj i dosadašnji kulturni razvoj. Što su društvene prilike primitivnije i ukoliko su ljudi manje prosvjetljeni, zlouporabe su veće. Ne samo u društvu muslimana, nego uopće svugdje, u svim sredinama i među svim narodima, gospodstva je muškarca izrazitije gdje je kulturni razvoj neznatniji. Da je današnja žena u kulturnoj Evropi, uz svu slobodu koju joj daje društvo, a koja je muslimanki uskraćena, ipak vrlo potčinjena muškarcu, razlog je u finansijskoj privredi, u kojoj su muškarci potpuni gospodari. Jer muškarac danas u Evropskom društvu drži sve uvjete materijalnog razvitka u svojoj ruci, jer i materijalni razvoj predstavlja glavni smjer sticanja dobara, žena je došla u zavisani položaj i postala njegova službenica. Ako promatrate život današnjih »modernih« žena, pogotovo onih koje u emancipaciji gledaju više na oblik nego na sadržaj, vi ćete se brzo uvjeriti kako je čitav njihov život »samo udešavanje po slici koju zamišlja muž«, i kako su one strahovito ovisne uz svu tobožnju slobodu i emancipiranost. Dakle i u kulturnom gospodstvu muškarca može da bude isto tako teško kao i u primitivnom, sa tom razlikom, da su forme robstva različite.

Tako smo došli do dvije činjenice, koje položaj žene čine teškim, gotovo bespravnim, i koje omogućuju gospodstvo muškarca: pomankanje prosvjete i materijalna ovisnost. Kod materijalne ovisnosti dolazi poslovično zaboravljanje kod muškaraca, da je radi žene, i ovakvim prilikama, dostojan poštovanja i da on, u domu i u materinskim obvezama iziskuje zaslužen priznanje.

Za društvene i narodne prilike u kojima živimo bilo bi idealno, kada bi naše muslimanke u zajednici sa svojim sestrama radile zajednički na uklanjanju svih zapreka koje im leže na putu. Bilo bi najbolje, kada bi i one u društvu svojih sestra

hrišćanki, hrvatica i srpkinja, radile na poboljšanju općih prosvjetnih prilika i kada bi zajedničkom saradnjom unosile elemente svoga duha u razvoj doma, u napredak društva i u opći polet našeg naroda.

Kako su društvene prilike muslimanki izuzetne, to je radi istih razloga, vrlo nužno, da naše muslimanke od svoje strane započnu življu akciju, da svoj položaj žene odbrane i da u svoju porodicu, u svoj rad i u čitav svoj život unesu elemente prosvjetnog i kulturnog razvoja, a da time ujedno pomognu ekonomsko i materijalno podizanje svojih domova. U tom radu ne smije manjkati veza sa radom drugih žena. Povezanost je vrlo nužna, jer su, kako smo rekli, motivi oslobođenja žene isti u svim sredinama, u svim konfesijama i u svim narodima.

Svi oni koji poznaju život muslimanke, koji su upoznali njen rad, i koji su, preko svih poslova, mogli da se približe njezinom društvenom životu, mogu zasigurno tvrditi, kako su one vanredno privržene, marljive i ustrajne. One su čuvarice svoga doma sa rijetkim materinskim osjećajem. Moral je muslimanki na visini. Pojam rza i obraza prešao je u inštikat, u strast. Njihovi ručni radovi, koliko god pokazuju veliku strpljivost i požrtvovanost, dokazuju ujedno vanredno razvijen umjetnički smisao. Religioznost je kod muslimanke vrlo jaka i ničim nenatrunjena.

Sve su to elementi rada i života, duhovnih i moralnih raspoloženja, koji mogu postati veliki faktori kulturnog jačanja. Što manjka današnjoj muslimanki, jest svijest tih sposobnosti, jest oduhovljena potreba, da ih što bolje razvije, da na taj način da jak sadržaj svom životu i da u svom domu i u svom društvu, bude uistinu živ i pokretan kulturni faktor. Do danas je obrazovanje muslimanki bilo jednako vjersko, dakle jednostrano, dok današnji život traži opće i socijalno obrazovanje, pa je neophodna potreba, da i one obrazuju svoj duh novim spoznajama. Današnja muslimanka mora poznavati uvjete opstanka svoga doma, faktore društvenog razvoja, i mora sarađivati na općem našem blagostanju.

Ako je položaj muslimana danas u svim

pravcima težak, upravo izuzetan, to je onda posve pojmljivo, da na jačanju našeg materijalnog i duhovnog života, u osiguranju našeg položaja i u našoj prosvjeti, moramo svi surađivati. Žene kao što i muškarci. Koliko samo zadataka čeka ženu u našem društvu, zašta je ona najsposobnija i čime ona svojim svojstvima duha i srca može najblagotvornije uticati.

Što je glavno, kroz taj put naše će muslimanke najviše pomoći svom teškom položaju i na taj način najviše predusresti svim bolovima i svim patnjama kojim je dosadašnji njihov put bio posut.

Muslimanke kao društveni rod, koje su do danas zaista bile zaboravljene i napuštene, moraju se, u svom interesu kao i u interesu cjeline, maknuti sa svog položaja u predsoblju života. One moraju unijeti svoju dušu u svoj rad kako za prava žene, tako i za čitav red životnih pojava koje prolaze ispred njih.

Saliha Smailbegović, učenica Sarajevo

Proljetni akordi

U baščici našoj pustoj
Rujna ruža procvjetala,
I mirisom svojim slatkim
Tople zrake natapala.

Na taj miris radne pčele
Sakupile se oko ruže,
Tražeć u njoj slatkog meda
Naokolo hitro kruže.

I nas zove miris đula
Da u složnu, marnu radu
Pokažemo braći svuda,
Što pčelice male znadu.

Stog se marno okupljamo,
Oko našeg »Đulistana«
Da zarudi rodu dragom,
Skoro zora novog dana!

DUŠTAN

Tekstovi preuzeti iz izdanja 1, 2 i 3 iz 1926. godine

Uredila Alma Krpuljević Hanić